

150906 Kommenterad HGM : Musikens funktion i Mässan. Björn Helgesson

(Spela upp fågelsång)

Vi lyssnar nu på en stare, en tidigare mycket vanlig fågel i Sverige. Men de senaste tre decennierna har antalet starar halverats i Sverige. Jag tror att de flesta blir glada av att höra sommarfåglar sjunga. De visualiserar bilden av den svenska idyllen. Vi kallar de här ljuden för sång, men frågan är om det är musik? Därom kan vi tvista. I psaltaren kan vi läsa att hela tillvaron lovsjunger Gud: "Prisa Herren på jorden, havsdjur och väldiga djup, blix och hagel, snö och dimma, du stormvind som gör vad han befallt..." (Ps. 148) Dagens predikan är ett föredrag som syftar till att beskriva musikens funktion i Högmässan. Jag väljer att dela in högmässans musik i tre olika kategorier: 1. Liturgisk musik, 2. psalmer och 3. andra musikaliska inslag såsom körsång och postludium. Den sista gruppen avstår jag ifrån att kommentera denna gång.

Olika former av musik har olika funktion i vår gudstjänst och genomgående är musiken underordnad gudstjänsten som helhet. En, innan ljudanläggningarna kom, viktig funktion för sången var att öka hörbarheten. Genom att recitera text kunde en ensam person få sina ord att fylla en hel katedral. Kyrkor byggdes med en akustisk medvetenhet utifrån kunskaper som i dag närmast är försvunna. Det finns katedraler i Europa där man kan tala i samtalston och det hörs i hela kyrkan. Men flyttar man sig en meter från rätt plats är man ohörbar. Än i dag sjunger många präster vissa texter som lika gärna kan sägas. T. ex: "Herren vare med er!" och församlingen svarar "Med dig vare och Herren". Ord som sjungs når längre än talade ord. Så följer kanske även kollektbönen, vackert sjungen. Reciterad växelsång öppnar för ytterligare två perspektiv, nämligen skönhet och delaktighet. Allt som sker i vår kyrka strävar efter största möjliga skönhet. Vi vill i allt ära den Högste, skaparen av tonspråk och sångarglädje. Därför får inget vara banalt eller slarvigt framfört. Musiken ska göra Gudstjänsten vacker. Det andra perspektivet är delaktigheten. Att sjunga tillsammans, förenar oss. Det gäller inte bara i kyrkan utan även när man sjunger vaggvisor eller nationalsången. Det "Vi" som vi utgör som Kristi kropp förkroppsligas i vår gemensamma sång. I tillhörigheten stärks vår identitet som vi sedan får bäras av när vi lämnar kyrkans gudstjänst. På samma sätt som man känner sig innesluten av att gemensamt sjunga kan man förståss känna sig utanför om man inte kan sjunga med. Det innebär att det finns en "startsträcka" med visst motstånd i början för den som söker sig till kyrkan. Men det går snart över om man deltar regelbundet.

Det tar viss tid att lära sig den liturgiska musiken och det visar på nästa perspektiv av vårt musicerande nämligen kontinuitet och inläring. Vi är ett folk som ständigt övar oss i att minnas hur Gud handlat i vårt eller andras liv. Uppmaningen att komma ihåg finns påtagligt uttryckt i många av bibelns texter. (Vägen bort från tron handlar om att glömma.) Vi lär oss trons innehåll genom att sjunga det och vi binds påtagligt samman med generationerna som gått före oss. Vi ser detta tydligt i flera av de sjungna liturgiska sångerna i mässan såsom Kyrie och Gloria. Det är två ord på latin och grekiska. Kyrie betyder: "Herre, förbarmad dig" och gloria betyder "Ära, lov och pris". De gamla utländska orden binder oss samman med kyrkans tidigaste år, men också med den kyrkotradition vi är sprungna ur, Romersk katolska kyrka. Kyrie och Gloria är två grundrop till Gud för en kristen människa. Vi ropar på hjälp för oss själva och hela världen och vi ger Gud vårt erkännande som tillvarons källa och mål. Melodierna vi använder kan vara nyskrivna

eller så gamla som från 700-talet och ursprunget kan vara allt mellan Rom och Kapstaden. Vi är ett lokalt nedslag av en världsvid kyrka.

I många av de liturgiska sångerna ges vi möjlighet att uttrycka våra djupaste mänskliga känslor av allt mellan lidande och tacksamhet. Det är en viktig funktion i kyrkans musik. Det vi också utsäger med ord får ett fullödigare uttryck genom musiken. Fler delar av vårt mänskliga sinne blir engagerat. Det gäller förstås även arkitektur, kroppsspråk och mycket annat också. Vårt nya dopträd är ett exempel.

Vid sidan om den liturgiska musikens funktion vill jag stanna vid psalmsångerna, denna rika skatt av text och musik. De av oss som levt länge i kyrkan tänker kanske inte på det, men det är storslaget att alla vi kan sjunga så välljudande tillsammans trots att de flesta av oss är amatörer och i andra sammanhang aldrig skulle kunna tänka oss att sjunga offentligt. Församlingens musiker låter hälsa att de känner sig privilegierade som får samverka med en så frimodigt sjungande församling. Tänk vad fint vi sjunger utan att öva!

Den psalmbok vi äger innehåller en mångfald av musikstilar och textinnehåll. Vid dagens Högmässa har vi försökt variera musiken så mycket vi kunnat. Därför drar våra psalmer åt alla möjliga håll denna gång. Normalt träffas de präster och musiker som ska tjänstgöra vid en gudstjänst tio dagar i förväg för att planera musiken. Förutom att vi tar hänsyn till söndagens tema tänker vi på er som gudstjänstfirare. Alla har olika ingång när man kommer till kyrka, olika behov och olika bakgrund. Alla uttryck lyfts inte fram lika mycket i alla kyrkors gudstjänster, vår kyrka har sin profil på samma sätt som Filadelfiakyrkan har sin. Vi försöker inte spänna över allt utan ge igenkännande åt de som valt att leva sitt liv just i denna kyrka. Tillfälliga besökare uttrycker ibland missnöje och vill förändra stilen i denna kyrka, men förändringar styrs inte av gäster utan av de som är hemma och det går ganska långsamt.

Om du bläddrar i psalmboken och analyserar de psalmer vi sjunger idag finner du ett flertal stilar. Idag startade vi med en undervisande koral från 1600-talet, så följde en tröstande hymn med text från 1800-talet. Strax ska vi sjunga en lovsång med kamptema från 1970-talet komponerad av en pastor i United Reformed Church och mässan avslutas med klassiska väckelsetoner från början av 1900-talet. Här finns alltså psalmer som är undervisande, lovsjungande, tröstande och förmanande. Olika psalmer har olika funktion och möter olika sinnesstämningar och livssituationer. Mångas erfarenhet är att Anden låter alla som är öppna få något av det man behöver vid varje gudstjänst. Vi är ett folk med skilda liv - ändå samlas vi tillsammans i just denna kyrka för att tillbe och söka tröst och gemenskap. De traditionella psalmerna kompletteras även av bibelvisor och lovsånger. I vår kyrka hämtar vi dem främst från Taizétraditionen och Iona även om en och annan lovsång från svensk karismatisk frikyrklighet kan slinka med.

Finns det då musik som inte passar i kyrkan och vem avgör det? Det är en fråga med många bottnar. Hur bevarar man igenkännandet samtidigt som man ger utrymme för förnyelse? Vårt svar är att vi förändrar långsamt. Vår hållning är att kontinuitet har företräde. Vidare är musiken underordnad helheten. Allt passar inte i alla sammanhang. Det innebär inte att musiken underkänns som sådan, men var sak på sin plats. Å andra sidan valde t ex Martin Luther inte sällan att skriva nya texter till sin tids slaggers just för att evangeliet skulle få lättare att nå in i nya miljöer. Han lät musik från ett sammanhang krocka med ett annat. Han sa att "den främsta platsen efter teologin ger jag åt musiken".

Musikalitet är ett grundläggande drag hos människan. Kanske vågar vi säga att Gud är musikalisk då vi är skapade till Guds avbild. Och inget kan som musiken ge tröst och inspiration bortom vad vi kan formulera

i egna ord. Därför skriver även Paulus när han sitter fängslad följande ord: "Sjung Guds lov med tacksamhet i era hjärtan, med psalmer, hymner och andliga sånger". (Kol. 3:16)

(vi avslutar med att lyssna på mer fågelsång)